IV.

C. Holst-Knudsens Tale ved Indvielsen af Aarhus Universitet den 11. September 1933:

Deres Majestæter! Deres kgl. Højhed! Højtærede Forsamling!

Til Aarhus Bys Velkomst føjer jeg Universitetets Tak til alle, der fra fjern og nær er kommen hertil for at fejre Indvielsen af Aarhus Universitet.

Længe har man af nationale og praktiske Grunde og af Hensyn til Videnskaben ønsket oprettet et nyt Universitet i vort Fædreland ved Siden af vort gamle hæderkronede Universitet i København, og altid har der været Enighed om, at dette nye Universitets Plads maatte være paa den jydske Halvø. Mangfoldige er de Forslag herom, der Menneskealdre, ja Aarhundreder tilbage er fremsat.

Naar vi da i Dag kan bede Hans Majestæt Kongen indvi den Universitetsgrund, hvorpaa vi befinder os, og den første Universitetsbygning i Aarhus, ligger det Spørgsmaal nær: »Hvorfor er det lykkedes vor Tid at føre denne for Danmark saa betydningsfulde Sag frem til Virkeliggørelse, naar de mange betydelige Forslagsstillere i Fortiden ikke magtede det?« Det er ikke, fordi vore Argumenter har været væsentlig andre end Fortidens. Det er tværtimod ejendommeligt at se, hvorledes de Forslag, der i 1845 og 1851 fremsattes af H. P. Selmer, i det store og hele støtter sig til samme Begrundelse som den, der paa Rigsdagen førte til Vedtagelsen af Loven af 28. April 1931 om Universitetsundervisningen i Aarhus: At den Kappestrid, det nye Universitet nødvendigvis maatte fremkalde, vil virke inciterende paa den videnskabelige Forskning her i Landet, at der vil blive rigere Anvendelse for unge videnskabelige Kræfter, at Studenterundervisningen vil vinde ved, at vort gamle Universitet lettes for den Overbefolkning af Studenter, der nu truer med at sprænge dets Rammer, at et nyt Universitet i Jylland vil medvirke til at udligne Misforholdet mellem Hovedstaden og det øvrige Land, og at det vil gøre vort nationale Liv rigere ved at skabe et nyt Kraftcentrum til Værn om dansk Sprog og Kultur.

Men naar Begrundelsen saaledes i det væsentlige har været den samme før og nu, hvorfor er det da nu lykkedes at føre Sagen frem til Virkelig-

gørelse? For det første fik det nationale Moment forøget Vægt, da Jyllands Grænse flyttedes mod Syd, og den danske Befolkning forøgedes med 200.000 sønderjydske Brødre og Søstre, hvis Stemmer med Sønderjydernes Fører H. P. Hanssen i Spidsen lagde et værdifuldt Lod i Vægtskaalen for Oprettelsen af et nyt dansk Universitet paa den jydske Halvø. Men ogsaa den overordentlige Stigning i de sidste Aar i Antallet af studerende ved Københavns Universitet gav vort Krav forøget Vægt baade af praktiske Grunde og af Hensyn til Videnskaben og vort Lands studerende Ungdom. Alligevel tror jeg, at det afgørende for Sagens Realisation var, at den denne Gang ikke som tidligere fremførtes som Enkeltmands eller Enkeltmænds Forslag, men som et Folkeønske. Det Møde, der gav Stødet til Nedsættelse af Universitetskommissionen, afholdtes i Aarhus den 14. Juni 1919 under Forsæde af Borgmester Drechsel. Paa dette Møde forelaa skriftlige Udtalelser fra 77 % af samtlige jydske Sogneraad om, at de sluttede sig til Tanken om Oprettelse af et Universitet i Jylland. Til Mødet var valgt Repræsentanter fra samtlige jydske Amtsraad og Sogneraadsforeninger og fra alle jydske Købstæder med Undtagelse af 2. Denne Forsamling, der var et fuldgyldigt Udtryk for den jydske Befolkning, vedtog eenstemmigt at udtale Ønsket om Oprettelse af et Universitet i Jylland og at rette Henvendelse til Regering og Rigsdag om, at denne Sag nu maatte blive fremmet. Og dette Folkeønske blev yderligere understøttet af en Offervilje fra Befolkningens Side, som kun faa Sager i vort Fædreland har kunnet glæde sig ved.

Allerede 4 Maaneder efter Aarhusmødet under 13. Oktober 1919 blev Kommissionen angaaende Oprettelsen af et Universitet i Jylland nedsat. Foruden Formanden, Departementschef Weis, sad i Kommissionen 5 Repræsentanter for Københavns Universitet, 4 Rigsdagsrepræsentanter og 9 jydske Medlemmer. Nogle af Kommissionens Medlemmer har vi i Dag den Glæde at se i vor Midte, og vi mindes med Taknemlighed ogsaa dens øvrige Medlemmer. I 1925 afgav Kommissionen sin Betænkning. Eenstemmigt tilraadede den Regering og Rigsdag at søge Tanken om Oprettelsen af et Universitet i Jylland virkeliggjort »snarest ske kan«, eenstemmigt udtalte Betænkningen, at det nye Universitet burde være saa fuldstændigt som muligt, og at det burde tilstræbes, at der ved Universitetet oprettedes et Erhvervsfakultet. Kun om Beliggenheden opnaaedes der ikke Enighed, idet 4 af de jydske Repræsentanter foreslog Viborg som Universitetsby, medens 13 Medlemmer tilraadede at lægge det i Aarhus.

Med dette Resultat som Baggrund begyndte der nu i Jylland og i Særdeleshed i Aarhus et energisk Arbejde for Sagens Virkeliggørelse. Universistetssamvirket oprettedes med Overlæge Strandgaard som Formand og bestaaende af Repræsentanter for alle Kredse i Befolkningen, og det lykkedes at indsamle betydelige Midler til Sagens Fremme udover den

store Filtenborgske Dotation, ligesom et omfattende Agitationsarbejde udførtes. Overlæge Albeck overtog senere Formandskabet med Overlæge Strandgaard og Folketingsmand Sneum som Næstformænd. Haand i Haand med dette Arbejde havde Aarhus Byraad, hvis Formand var Borgmester Jakob Jensen, igennem Aartier ved enhver Sag af kulturel Betydning, der behandledes i Byraadet, haft for Øje, om Sagen udover sit særlige Formaal kunde være fremmende for Universitetstanken, og handlet derefter.

Skønt Undervisningsministrene Fru Nina Bang og Byskov saa med stor Velvilje paa Sagen, lykkedes det dog stadig ikke at faa Statsmagten til at tage den i sin Haand. Det var vistnok navnlig, fordi man trods alt mistvivlede om, at Studenter i passende Antal vilde søge et Universitet udenfor København, og om, at det vilde lykkes at drage kvalificerede Videnskabsmænd dertil som Lærere. Paa Forslag af Professor Arup tilbød Aarhus da at bekoste et treaarigt Forsøg, der skulde vise, hvorvidt disse Betænkeligheder, som vi ikke delte her i Aarhus, var begrundede, og saaledes, at Sagen efter denne Prøvetid skulde finde sin endelige Afgørelse. Undervisningsminister Byskov gik ind for denne Tanke, og med Anbefaling af Københavns Universitet og Tilslutning af alle Rigsdagens Partier oprettedes ved kgl. Anordning af 8. August 1928 Universitetsundervisningen i Aarhus med Ret til Afholdelse af examen filosoficum, hvorhos der efter Aftale med Københavns Universitet oprettedes en begyndende Undervisning i Sprog og Historie til Skoleembedseksamen, men uden nogen Ret til Afholdelse af denne Eksamen. Til Undervisningen har Teknisk Skole gæstfrit stillet Lokaler til Raadighed. Udgifterne ved denne Undervisning afholdtes af Aarhus Kommune. Samtidig havde Universitetssamvirket oprettet Marselisborg Studentergaard med Bolig for en Professor og ca. 30 Studenter.

Om Resultatet af dette treaarige Forsøg, der nu har varet i fem Aar, skal jeg nøjes med at sige, at det er lykkedes os at samle en af Københavns Universitet udpeget Kreds af unge Videnskabsmænd, der med stor Begejstring har taget Universitetsarbejdet op, baade videnskabeligt Forskningsarbejde og den videnskabelige Undervisning. Der har hidtil været 1 Professor, 7 Docenter og en Del videnskabelige Undervisningsassistenter knyttet til Institutionen. Samtidig er der med smukt Resultat givet Undervisning for de unge Teologer i Græsk og Hebraisk og i den sidste Tid tillige i andre teologiske Fag. Endelig har Universitetet udfoldet en ikke ringe Virksomhed ved Universitetslærernes offentlige Forelæsninger og Gæsteforelæsninger af fremmede lærde. Denne femaarige Virksomhed har fundet sin videnskabelige Vurdering derigennem, at Københavns Universitet nu har anbefalet, at der paa visse Betingelser meddeles Universitetet Ret til her i Byen at afholde Skoleembedseksamen i Sprog og Historie. Men ogsaa Spørgsmaalet om, hvorvidt Studenter i passende

Antal vilde søge til Aarhus, har igennem Prøvetiden faaet en Bekræftelse, der overstiger de Forventninger, man efter Erfaringerne fra andre Universiteters Grundlæggelse kunde nære. I de sidste Aar har aarligt 140—150 Studenter søgt Forelæsningerne her, skønt der ikke har været Adgang til Afholdelse af anden Eksamen end Filosofikum.

Da vi nu mente, at Sagen maatte bringes udover Forsøgsstadiet til en endelig Afgørelse, indgik Universitetsundervisningen til Undervisningsministeriet med Andragende om Oprettelse af et Institut for Kemi og Fysik med Ret til Afholdelse af lægevidenskabelig Forberedelseseksamen i Aarhus. Aarhus Byraad skænkede den smukke, ca. 24 Tdr. Land store Grund, hvorpaa vi befinder os, og Universitetssamvirket tilbød at opføre og udstyre Institutterne, alt paa Vilkaar, at Staten bekostede Udgifterne til Lønningerne og til Driften. Undervisningsminister Borgbjærg gik ind for vor Sag og fremsatte det nødvendige Lovforslag, og den 28. April 1931 stadfæstede Kongen den af Rigsdagen vedtagne Lov om Anerkendelse af og Tilskud til Universitetsundervisningen i Aarhus, der gav os Statsmagtens Afgørelse af, at Universitetet nu med Statens Støtte skulde oprettes, og at det skulde ligge i Aarhus.

Der blev straks udskrevet en almindelig Arkitektkonkurrence for Universitetsparken og Universitetsbygningen, og første Præmietagerne, Arkitekterne Kaj Fisker, C. F. Møller og Poul Stegmann med A. C. Niepoort og H. Wied som raadgivende Ingeniører og C. Th. Sørensen som Havearkitekt, fik overdraget Arkitekt- og Ingeniørarbejdet ved Universitetsbygningen, og den 30. August 1932 nedlagde Hs. Maj. Kongen den første Grundsten til Bygningen med de smukke Ord: »Til Guds Ære og Videnskabens Fremme!«

I Dag, kun 12 Maaneder efter, kan vi da skride til Indvielsen af dette Danmarks andet Universitet. Vi indvier i Dag Universitetsparken, som med sine Veje og Ledninger er skænket af Aarhus Byraad, og paa hvilken Parkanlæget er paabegyndt for Midler skænkede af Ny Carlsbergfondet, og vi indvier den første Universitetsbygning, skænket af danske Borgere. Naar man i København spørger efter »Universitetet«, tænker man paa Bygningen paa Frue Plads med den store pragtfulde Festsal. Vor Bygning er ikke tænkt som Universitetets Hovedbygning. Den rummer et fysisk, et kemisk og et anatomisk Institut samt Lokaler for »humaniora«. Det største Auditorium kan kun rumme 250 Tilhørere, og derfor har vi maattet holde vor Fest under disse mindre komfortable Forhold. Da Universitetssamvirket tilbød at bekoste denne Bygning, var Omkostningerne anslaaede til 400.000 Kr. Foranlediget af den nye Undervisningsplan til medicinsk Forberedelseseksamen, Københavns Universitet imidlertid vedtog, maatte vi føje det anatomiske Institut til de to andre Institutter, og ogsaa paa anden Maade voksede Kravene til Bygningens Omfang og ikke mindst til dens videnskabelige Udstyrelse, saaledes at

den idag trods de meget gunstige Resultater af Licitationerne har kostet omtrent det dobbelte af det anslaaede Beløb, nemlig mellem 7 og 800.000 Kr. Uden Tilskud fra Stat eller Kommune er Bygningen opført udelukkende for Gaver og indsamlede Penge fra vor Sags talrige Venner blandt danske Borgere. I en mørk Tid for Land og Folk fuld af Savn og Nød er Universitetet grundlagt. Har Vejen været lang og trang, vil man forstaa, at vore Hjerter saa meget mere idag er opfyldt af Taknemlighed og ogsaa en Smule Stolthed over dette Resultat.

Vi bringer vor Tak til Undervisningsminister Borgbjerg og fhv. Undervisningsminister Byskov, til Undervisningsministeriets Embedsmænd med Departementschef Graae i Spidsen, der med saa stor Forstaaelse og aldrig svigtende Taalmodighed har ydet vor Sag uvurderlig Støtte. Tak til Rigsdagen og dens Medlemmer for den Interesse, hvormed vi stedse baade af Modstandere og Tilhængere er modtaget under vore ikke helt faa Besøg paa Rigsdagen. Med Glæde saa vi vor Sag afgjort uden Partihensyn efter saglig Drøftelse og med stort Flertal fra Rigsdagens forskellige Partier. Tak til Københavns Universitet, der Gang paa Gang har givet vor Sag sin Anbefaling, og blandt hvis Professorer vi har fundet Aarhus Universitets allerbedste Talsmænd. Vi forstaar fuldt vel de Betænkeligheder, der, forinden Afgørelsen blev truffet, maatte rejse sig fra vort gamle Universitets Side, men vi føler os overbevist om, at Københavns Universitet, der trods disse Betænkeligheder har medgivet vor Sag sin Anbefaling, ogsaa i Fremtiden vil yde os Støtte og Samarbejde. Vi takker Aarhus Byraad for dets store og afgørende Indsats i Universitetssagen og for den pragtfulde, rummelige Universitetsgrund. Selv har jeg i de sidste 8 Aar deltaget i Byraadets Arbejde, og jeg er glad og stolt over at kunne sige, at enhver Beslutning i Universitetssagen af Aarhus Byraad er vedtaget eenstemmigt. Gid denne Sag ogsaa i Fremtiden saaledes maa være hævet over Partierne og kunne samle alle gode Kræfter i vor By.

Og saa takker jeg vore Arkitekter med Arkitekt Møller i Spidsen, vore Ingeniører, vore Leverandører, vore Haandværksmestre og -svende, vore Arbejdere og alle andre, der har baaret Sten til Universitetsbygningen og Parken. Jeg takker Stadsgartneren, Stadsingeniøren og Byens øvrige Embedsmænd, der har haft med vor Sag at gøre. Trods alle Tvivlere lykkedes det 12 Maaneder efter Grundstensnedlæggelsen at aflevere Universitetet færdigt til Brug. Det er en Bedrift, der taler til Ære for alle dem, der har haft Del i Arbejdets Ledelse og Udførelse. Kun fordi alle uden Undtagelse har gjort deres bedste med Begejstring og Dygtighed, er dette Maal naaet. Jeg takker de Hundreder og atter Hundreder, der ved store og smaa Gaver, Pengegaver, Materialegaver, billige Entreprisetilbud og paa anden Maade har ydet os økonomisk Støtte. I Tillid til, at vore Medborgere stod bag os i Ønsket om at fremskaffe de bedst

mulige Kaar for Videnskaben og Studenterne, gik vi i Gang med Opførelsen af et Hus, der kostede omtrent det dobbelte af det oprindelig kalkulerede Beløb, uden at vi havde Sikkerhed for at kunne skaffe de manglende Penge. Og vor Optimisme blev ikke svigtet. Trods de daarlige Tider strømmede Gaverne ind til os. Tilsidst, da Kravene til det videnskabelige Udstyr viste sig langt at overstige det beregnede Beløb, skænkede en god Borger os anonymt 100.000 Kr. til dette Formaal. Vor inderlige Tak til alle disse vore Velyndere, hvis Samfundssind har hjulpet os igennem Vanskelighederne. Endelig en Tak til alle Medarbejdere i Universitetsbestyrelsen og Universitetssamvirket. Hertil regner jeg Statens kommitterede i Bestyrelsen, vor Sags utrættelige Talsmand, Professor Knud Faber. Iøvrigt skal her ikke nævnes Navne, men man vil tilgive mig, at jeg dog gør en Undtagelse, naar jeg ved denne Lejlighed nævner Overlæge Victor Albeck og fhv. Borgmester Jacob Jensen. I Universitetets Annaler vil disse to Mænds Navne stedse nævnes med Hæder Side om Side som Førerne for det Aarhus, der lagde Grunden til Danmarks andet Universitet.

Et Maal er naaet, men nye Opgaver ligger foran os. Dagen idag er kun et Rast paa Vejen fremad. Undervisningen i Sprog og Historie til Skoleembedseksamen har endnu 5 Aar efter dens Paabegyndelse og trods Københavns Universitets Anbefaling ikke opnaaet Eksamensret og Statens Anerkendelse. Allerede Biskop Poulsen udtalte i 1919, at vi, naar Tid kom, maatte holde os den Erfaring, som man havde gjort i Göteborg, for Øje, at en ny Højskole maa have afsluttende Eksaminer i sine Fag for at kunne drage studerende til sig, og ved Stockholms Högskola fordobledes Studentertallet, da Eksamensret var opnaaet. Allerede i dette Efteraar haaber vi at faa denne for os saa livsvigtige Sag løst. Derefter haaber vi at beholde Tilskud fra Aarhus Kommune til Opbyggelse af det Erhvervsfakultet, der allerede af Universitetskommissionen var tilraadet. Det forekommer os, at de økonomiske og erhvervsmæssige Forhold i Verden i vor Tid er blevet saa komplicerede og vanskelige, at Lederne i Handel, Industri, Bankvæsen, de faglige Sammenslutninger og kooperative Foretagender maa have Adgang til en videnskabelig Undervisning afpasset efter deres Tarv. Og endelig haaber vi, at det medicinske Fakultet, naar vore nye Hospitaler staar færdige, efterhaanden maa fuldkommengøres med Institutter og Specialkliniker, saa at den jydske Befolkning derigennem kan faa større Andel end hidtil i de Goder, den moderne Lægevidenskab kan byde. Videre Maal har vi ikke sat os. Den yderligere Udvikling af selve Universitetet maa vi overlade til Fremtiden, og vi ønsker ikke nogen forceret Vækst af Universitetet, men en rolig Udvikling, efterhaanden som Kravene melder sig, og Forholdene tillader det.

Derimod ligger en stor Opgave for, der maa løses af Universitetssamvirket, og som jeg paakalder danske Borgeres Interesse for. Paa denne

skønne Grund er det vort brændende Ønske at opføre Kollegier for Studenterne, saaledes at Aarhus Universitet ved denne Samling af Universitetsbygninger, Lærerboliger, af hvilke foreløbig 4 er under Opførelse, og Studenterkollegier kan blive et »universitas magistrorum et scolarium«, et Læreres og Elevers omfattende Fællesskab, hvor den gensidige Udveksling af Studiernes Resultater, af Kundskaber og Anskuelser i Arbejde og i Fritid kan virke berigende og inciterende ikke mindst her, hvor Antallet af Studenter ikke vil stille sig hindrende i Vejen for en nær Sammenknytning af Lærer og Elev. Og det er vort Haab, at disse Kollegier vil kalde Studenter fra alle Dele af Landet, ogsaa København, i endnu større Tal end hidtil til Aarhus, at der til Gavn for Studenternes Udvikling her som i andre Lande med flere Universiteter maa komme en Vekselvirkning i Gang imellem de to danske Universiteter. Tilgangen til Universitetet i Aar lover godt for Opfyldelsen af dette Ønske.

Paa Universitetssamvirkets Vegne overgiver jeg da herved Universitetsbygningen med videnskabeligt Udstyr fri for Forpligtelser eller Gæld som Gave til dansk Videnskab og Danmarks studerende Ungdom.

Ved Universitetsundervisningens Aabningshøjtidelighed i Dag for 5 Aar siden gav Borgmester Jacob Jensen dette Udtryk for den jævne Mands Syn paa Videnskaben: »Kundskab og Viden, anvendt i det godes Tjeneste, er det, der bringer Menneskeheden fremad.« Ja, gid den Viden, der her skal høstes, ud i al Fremtid maa blive anvendt i det godes Tjeneste, til vort Fædrelands og Menneskehedens Bedste! Vi beder Danmarks Konge og Folk værne om dette Universitet, at det maa leve, vokse og blomstre.

Jeg beder Deres Majestæt allernaadigst erklære »Aarhus Universitet« for indviet.